

Kornel Sawiński

ORCID: 0000-0001-8950-6216

PAŃSTWO ISLAMSKE PRZECIWIW SYSTEMOWI ŚWIATOWEMU

ISLAMIC STATE AGAINST THE WORLD SYSTEM

ABSTRAKT

Światowy system rozumiany, jako jeden organizm, co jakiś czas doświadcza ataku „drobnoustrojów”, które zainteresowane są w jego anihilacji lub przynajmniej osłabieniu. Kilka lat temu w tę rolę wcieliło się Państwo Islamskie, stawiając sobie za cel walkę ze zgniłym, pełnym obłudy i niesprawiedliwości systemem międzynarodowym. W skład tego systemu, w percepcji islamistów wchodziły wszystkie państwa świata, jak również muzułmanie, którzy nie złożyli przysięgi wierności kalifowi Bagdademu. Państwo Islamskie było tworem państwowym zupełnie innym niż jakiegokolwiek inne państwo świata. Nie było przez nikogo uznawane, nie było członkiem ONZ, ani żadnej istniejącej organizacji międzynarodowej. Jako państwo Daesh nie był uznawany przez nikogo natomiast przez wszystkich uznawane było za organizację terrorystyczną, którą należy przykładowo i kompleksowo unicestwić. Ideologią, którą posługiwało się Państwo Islamskie był salafizm, jako apokaliptyczna odpowiedź na niesprawiedliwość i kłamstwo „systemu”. Ubożenie, brak radykalnej i kompleksowej alternatywy ideologicznej dla ludzi wykluczonych, wściekłych z powodu braku perspektyw, braku sensu, podwójnych standardów i hipokryzji stał się paliwem dla islamistów. Utopizm

zakładający całkowitą równość przypominał pierwszych bolszewików czy pierwszych chrześcijan, z dewizą „nie ma Greka, ani Żyda”. Państwo Islamskie napędzane przez salafizm rzuciło rękawicę światowemu porządkowi, stworzonemu głównie przez Zachód. Tym razem system światowy pokonał atakujące go „drobnoustroje”. Jego „strażnicy”: politycy, dziennikarze, filozofowie i przywódcy religijni powinni jednak głęboko przemyśleć na przyszłość kondycję „systemu immunologicznego”, przewartościować niektóre sposoby funkcjonowania i dominujące normy, którymi system się kieruje, ponieważ kolejne zwycięstwa nad kolejnymi „drobnoustrojami” w zmieniających się warunkach cywilizacyjnych wcale nie są oczywiste.

Słowa kluczowe: System międzynarodowy, Państwo Islamskie, dżihadyzm, system wartości, Bliski Wschód

ABSTRACT

The world system, understood as one organism, from time to time experiences an attack by “microorganisms” interested in its annihilation or at least in its weakening. A few years ago, this role was played by the Islamic State, with the goal of fighting the rotten, hypocritical and unjust international system. According to the Islamists, this system included all countries of the world, as well as Muslims who did not swear allegiance to the Caliph Baghdadi. The Islamic State was a state entity completely different from any other country in the world. It was not recognized by anyone, it was not a member of the United Nations, or any existing international organization. Even though, as a state, it was not recognized by anyone, Daesh was recognized by everyone as a terrorist organization that should be exemplarily and comprehensively annihilated. The ideology used by the Islamic State was Salafism as an apocalyptic response to the injustice and lie of the “system”. Poverty, the lack of a radical and comprehensive ideological alternative for people who are excluded, angry at the lack of perspectives, meaninglessness, double standards and hypocrisy have fueled the Islamists. Utopism for complete equality resembled the first Bolsheviks or early Christians, with the motto “there is no Greek or Jew”. The Islamic State, driven by Salafism, has thrown down the gauntlet to the world order, largely created by the West. This time the world system defeated the “microbes” that were attacking it. Its “guardians”: politicians, journalists, philosophers and religious leaders should, however, think deeply about the condition of the “immune system” for the future, re-evaluate some of the ways of functioning

and the dominant norms that govern the system, because successive victories over successive “microbes” in changing civilisational conditions are not at all obvious.

Keywords: International system, Islamic State, jihadism, value system, Middle East

Państwo Islamskie nieistniejące od marca 2017 roku w sensie organizacji kontrolującej zwarty obszar terytorialny, zeszło po pandemii covid 19 i wojnie na Ukrainie z pierwszych stron gazet i czołówek wiadomości w mediach elektronicznych. Dopiero teraz po upływie kilku lat, kiedy „opadł kurz bitewny” w miastach Syrii i Iraku możemy spojrzeć na ten fenomen z bardziej uniwersalnych pozycji, jako na wyzwanie, które Państwo Islamskie rzuciło politycznej i normatywnej organizacji systemu światowego, wyzwaniu niezwracającemu większej uwagi na istniejące w tym systemie wewnętrzne sprzeczności.

CZYM JEST ŚWIATOWY SYSTEM?

Teoria systemów-światów rozwijana przez szereg neomarksistowskich badaczy z Immanuelem Wallersteinem na czele, zakłada, że podmiotem analizy nie są poszczególne państwa czy społeczeństwa, lecz całościowe, zamknięte systemy. System-świat składa się z rozmaitych poziomów politycznego i ekonomicznego znaczenia, które za Wallersteinem podzielić można najogólniej na: centra, półperyferie i peryferie. Stosunek centrów do peryferii w kontekście ekonomocentrycznym ma charakterze relacyjny, stosowany powszechnie od lat pięćdziesiątych dwudziestego wieku i spopularyzowane przez Raula Prebischa i Komisję Gospodarczą ds. Ameryki Łacińskiej przy ONZ na określenie osiowego podziału pracy [Wallerstein 2007, s. 129–130]. Według Wallersteina system dosłownie oznacza pewną całość powiązanych ze

sobą elementów, posiadającą wewnętrzne reguły funkcjonowania oraz pewien rodzaj ciągłości [ibidem, s. 143]. System światowy jest czymś innym od światowego porządku. Porządek międzynarodowy jest zbiorem państw różnego poziomu: państw podmiotowych i przedmiotowych oraz organizacji, które te państwa zrzeszają, legitymizują i są platformą do wzajemnego uznawania siebie, są również arbitrem rozstrzygającym spory między tymi państwami. W rozumieniu heglowskim system, jako emanacja „rozumu historii” nie jest czymś do końca zdeterminowanym ludzkim czynnikiem. Hegłowski duch absolutny posługuje się ludźmi, posługuje się społeczeństwami, państwami i narodami jak instrumentami. Elementy rzeczywistości politycznej i społecznej zamknięte w system mogą być tylko formą emanacji heglowskiego ducha absolutnego [Hegel 2002, s. 655]. Światowy system jest kulturową, ekonomiczną, polityczną i historyczną podstawą istnienia światowego społeczeństwa, wspólnoty ludzkiej. System światowy może być widziany, jako organizm lub jako mechanizm. Mechanistyczna koncepcja zakłada, że poszczególne części systemu są ze sobą powiązane, spełniają określone funkcje, mają określony charakter, występują w określonym porządku. Mechanizm jest zużywany, ale jest formą stałą i nieewoluującą. Organicystyczna koncepcja zakłada zmianę i ewolucję systemu, jego „starzenie się” zużywanie poszczególnych organów i przejmowanie ich funkcji przez inne. Posługując się heglowskim aparatem, taki organizm swoją energię do istnienia czerpie z ducha absolutnego. Obecnie system światowy przenika praktycznie większość elementów ludzkiego życia. Stopień globalizacji jest na wielu poziomach domknięty. Wartości, styl życia, podobny aksjonormatywny układ odniesienia określa życie ludzi większości globalnej populacji. Różnice mają charakter wewnętrznego konfliktu. Pandemia covid 19 dodatkowo uwypukliła jedność społeczeństwa globalnego i wyzwań przed nim stojących. Przed pandemią mieliśmy jednak inne wyzwanie dla całej ludzkiej społeczności, którym było pojawienie się Państwa Islamskiego.

POWRÓT ISLAMU DO IRAKU

Podczas pierwszej wojny w Zatoce Perskiej w 1990 roku Rewolucyjna Rada Dowódcza Iraku pod przewodnictwem prezydenta tego kraju Saddama Husajna postanowiła umieścić między gwiazdkami na fladze słowa „Allahu Akbar”. Rządzony przez baasistowski reżim Irak miał wcześniej trójkolorową flagę z trzema gwizdkami symbolizującymi świeckie i postępowe hasła partii Baas: wolność, jedność i socjalizm [Tomasiewicz 2015, s. 100]. Upadek bloku państw socjalistycznych, wyczerpanie polityczny „sił witalnych” socjalistycznej ideologii, spowodowało poszukiwanie poparcia dla własnych celów politycznych w świecie arabskim i szerzej w ogromnym świecie sunnickiego islamu. Wpisanie takbiru na fladze formalnie świeckiego państwa było elementem szerszego procesu nazwanego przez władze irackie Kampanią Wiary (arab. al-Hamla al-Imanijja)¹. Było to odejście od linii politycznej partii Baas, która z wrogością podchodziła do religii jako źródła politycznej władzy. Prekursor praktyki politycznej arabskich socjalistów Gamal Abdel Naser konflikt z Braciami Muzułmańskimi sprowadził głównie do zamknięcia w obozach koncentracyjnych tysięcy członków Bractwa [Calvert 2000, s. 101]. Polityczna wizja Nasera obejmowała program panarabskiego socjalizmu – nowoczesnego, egalitarnego, świeckiego i nakierowanego na industrializację i modernizację, w którym nad losem jednostek czuwałoby potężne państwo opiekuńcze. Wizja ta odbiegała od propagowanej przez Bractwo Muzułmańskie idei islamskiej teokracji. Jej wyznawcy dążyli do całkowitego przeobrażenia społeczeństwa, od elit aż po najniższe jego warstwy i narzucenia wartości islamskich we wszystkich dziedzinach życia. Przez niektórych dziennikarzy Bractwo Muzułmańskie uchodzi za prekursorskie wobec większości póź-

¹ A. Baram, *From Militant Secularism to Islamism: The Iraqi Ba’th Regime 1968–2003*, <https://web.archive.org/web/20150722184035/http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/From%20Militant%20Secularism%20to%20Islamism.pdf> [dostęp: 21.04.2022].

niejszych ruchów radykalnie islamskich². Jeszcze ostrzej rozprawił się z Bractwem Muzułmańskim baasistowski prezydent Syrii Hafez al- Asad, który krwawo rozprawił się z islamistyczną opozycją szczególnie w mieście Hama [Tomasiewicz 2000, s. 336]. Na tle innych świeckich przywódców przemoc Saddama w stosunku do ruchów politycznego islamu (przynajmniej sannickiego) miała mniejszą skalę. Zamykał wprawdzie medresy oraz niepokornych imamów, ale walczył jednak przede wszystkim z radykałami szyickimi. Istnieją również przesłanki wskazujące na ciche poparcie Saddama dla rewolty islamistów przeciwko rządowi prezydenta Hafeza Assada w sąsiedniej Syrii. Miało to mieć związek z konfliktem dwóch „przywództw regionalnych partii Baas”. Zgodnie z baasistowską linią „religia miała być reliktem przeszłości” mieć jedynie „kulturowo-tradycyjny charakter i w żadnym wypadku politycznych ambicji i celów”³. Zwrot irackiego reżimu w kierunku islamu związany był z obiektywną sytuacją polityczną Iraku po okresie wyniszczającej wojny z Iranem oraz krachem socjalistycznej ideologii emancypacji Trzeciego Świata. W konflikcie dwóch gałęzi partii Baas, syryjskiej i irackiej twórcą ideologii baasistowskiej Michel Aflak popierał państwo Saddama. Jako chrześcijanin przed śmiercią miał przejść na sunnicki islam, choć do końca nie wiadomo czy nie była to propagandowa zagrywka władz w Bagdadzie [Moubayed 2006, s. 133–134]. Iracką Kampanią Wiary kierował wiceprezydent tego kraju, wierny człowiek Saddama, Izaat Ibrahim Al Duri. Al Duri, który był członkiem sufickiego bractwa Nakshabandii próbował stworzyć syntezę ideologii nacjonal-socjalistycznej z politycznym islamem. Kampania Wiary zakładała wprowadzenie w państwie kar opartych na szariacie, m.in. amputacji kończyn za prze-

² W. Engdahl, *Salafizm + CIA = skuteczna destabilizacja Rosji i Bliskiego Wschodu*, <https://www.voltairenet.org/article182108.html> [dostęp: 21.04.2022].

³ T. Fryzeł, *Baasizm – polityczna doktryna Socjalistycznej Partii Odrodzenia Arabskiego (Baas)*, <http://web.archive.org/web/20110814142055/trzeciswiat.wordpress.com/2011/04/09/baasizm-baas/> [dostęp: 21.04.2022].

stępstwa kradzieży [Baram, op. cit]. Od 1994 roku wprowadzono zakaz publicznego spożywania i sprzedaży alkoholu. Radykałowie islamscy, którzy sprzeciwiali się reżimowi z powodów „kultu jednostki” (jako wyraz bałwochwalstwa, arab. taghut) przestali być prześladowani, a nad ich działalnością „parasol ochronny” oraz swego rodzaju kontrolę przejął muhabarat (służby specjalne). Na terenie północnego Iraku (irackiego Kurdystanu) powstały również mające ciche wsparcie irackiego muhabaratu obozy radykałów islamskich⁴. Posiadanie kontroli nad żywołem islamistycznym miało być dla reżimu jednym z najważniejszych instrumentów politycznego oddziaływania. Stało się to również później źródłem oskarżeń Saddama o „cichy sojusz z Al Kaidą”, co obok oskarżeń o posiadanie broni chemicznej było drugim *casus belli*.

IRAK PO 2003 ROKU

Amerykańska inwazja w 2003 roku i stosunkowo szybkie zwycięstwo nad regularną armią iracką stworzyły okoliczności dla rozwoju islamistycznej partyzantki. Dekompozycja struktur państwa, organizacja fedainów Saddama, bractwo Naqshabandii, przyczyniły się od samego początku amerykańskiej okupacji do rozwoju działań partyzanckich. Rozwiązanie irackiej armii, partii Baas i starej administracji irackiej spowodowało, że z dnia na dzień tysiące wysoko wykwalifikowanych działaczy państwowych znalazło się na bruku. W obozach internowania, zorganizowanych przez amerykańskie siły okupacyjne, z których najsłynniejszy to Camp Bucca⁵ doszło do spotkania i wzajemnego oddziaływania dawnych świeckich działaczy partii Baas z pasjonarnymi salafitami, stanowiącymi trzon antyamerykańskiej partyzantki. To co miało miejsce w Camp Bucca był to tylko zwiastun późniejszej siły po-

⁴ S. Wudarski, *Ansar al-Islam fi Kurdistan*, <http://web.archive.org/web/20111028151124/http://www.terrorism.com/ansar-al-islam-fi-kurdistan/> [dostęp: 22.04.2022].

⁵ *Camp Bucca Joint Operations Base in Umm Qasr, Iraq*, <https://militarybases.com/overseas/iraq/camp-bucca/> [dostęp: 22.04.2022].

lityczno-militarno-organizacyjnej Państwa Islamskiego. Połączenie religijnego fanatyzmu, doświadczeń w prowadzeniu wojny partyzanckiej z technokratycznymi kompetencjami opartymi na dekadach doświadczeń baasistów w zarządzaniu objętym sankcjami Irakiem spowodowało, że w filtracyjnych obozach amerykańskich zrodził się najpotężniejszy ruch polityczny na Bliskim Wschodzie od czasów triumfu arabskiego nacjonalizmu wczesnych lat pięćdziesiątych⁶.

Irak po 2003 roku mimo trwających działań militarnych stawał się stopniowo częścią wspólnoty międzynarodowej, a jego nowe, narzucone przez Amerykanów władze zostały uznane przez większość państw świata. Trzonem, na którym oparty został nowy reżim była większość szyicka. Nowe władze osądziły i skazały na śmierć Saddama Husajna i innych prominentnych działaczy dawnego reżimu. Część dawnych baasistów, która przed inwazją uciekła do sąsiedniej Syrii została przez tamtejsze służby przekazana Amerykanom⁷. Rządzona przez alawitów Syria uznała nowy szyicki rząd Iraku. Szyici w globalnym świecie mużulmańskim stanowią mniejszość, a większość stanowią tylko w sześciu państwach w tym w Iraku. Iraccy szyici stawali się stopniowo głównym celem ataków coraz bardziej islamizującej się wojny partyzanckiej. Szyicki radykałowie chcąc przedstawić siebie jako siły antyamerykańskiej prowadzili działania antyokupacyjne doprowadzając m.in. do powstania „armii Mahdiego” Muktady As Sadra. Jednak to sunnicki trójkąt w irackiej prowincji Anbar stał się fundamentem antyokupacyjnych i islamistycznych powstań.

⁶ P. Rogers, *Dlaczego Państwo Islamskie jest takie prężne?* <http://wolnemedi.net/polityka/dlaczego-panstwo-islamskie-jest-takie-prezne/> [dostęp: 25.04.2022]

⁷ Ł. Fyderek, *Technokraci i pretorianie w reżimie politycznym Syrii*, Kraków 2011, s. 229–230; H. Al-Khoei, *Syria: the view from Iraq*, https://ecfr.eu/article/commentary_syria_the_view_from_iraq136/ [dostęp: 25.04.2022].

KORZENIE ISIS

W 2015 roku prezydent Federacji Rosyjskiej Władimir Putin, chcąc podnieść swoje notowania w „światowym rankingu”, zaoferował społeczności międzynarodowej rosyjską pomoc w globalnej wojnie z Państwem Islamskim. Spotkało się to z pozytywnym odzewem m.in. Henry Kissingera, który wzywał do: „umożliwienia Rosjanom zniszczenia ISIS”⁸. Putin na posiedzeniu Klubu Wałdajskiego przypominał irackie korzenie organizacji. „Państwo Islamskie powstało, jako odwet za zabicie Saddama Husseina i odsunięcie od władzy byłej elity. Oni (przedstawiciele tej elity) zebrali się w grupy ekstremistyczne, utworzyli ISIS, w skład którego weszła znacząca liczba byłych oficerów sztabu armii irackiej”⁹. Większość decydentów w Państwie Islamskim albo służyło w siłach zbrojnych Saddama albo należało do jego aparatu bezpieczeństwa. Pomimo iż iraccy baasiści byli na początku ruchem laickim i sekularnym, saddamowska „kampania wiary” stopniowo islamizowała społeczeństwo irackie opierając prawo i kary na szariacie. Skutkiem była islamizacja dziesiątek tysięcy sunnickich członków partii Baas, którzy połączyli w przyszłości przemoc reżimu z dżihadyzmem¹⁰. Najważniejszymi postaciami stojącymi za późniejszymi strategicznymi sukcesami Państwa Islamskiego byli wysoko postawieni iraccy wojsko-

⁸ Kissinger: *Pozwólcie Rosji zniszczyć ISIS*, <https://kresy.pl/wydarzenia/kissinger-pozwolicie-rosji-zniszczyc-isis/> [dostęp: 25.04.2022].

⁹ *Putin nie widit priamoi ugrozy ot terroristow „Islamskowo Gasudarstwa” dla Rasii*, https://tass.ru/politika/1908772?fbclid=IwAR3988ThC71SjKMKt5GtGKemsOxRfgOlg5Lpw9Xk51SIhheYbxX5Qljddpo&utm_source=facebook.com&utm_medium=referral&utm_campaign=facebook.com&utm_referrer=facebook.com [dostęp: 26.04.2022].

¹⁰ E. Randolpf, *IS has built near-impregnable base and mass appeal: new book*, <https://news.yahoo.com/built-near-impregnable-mass-appeal-book-155052600.html> [dostęp: 27.04.2022].

wi z czasów Saddama. Chodzi tu głównie o Abu Muslim al-Turkmanie¹¹, Abu Alego al- Anbari¹² czy wreszcie Hadzi Bakra, którego prawdziwe nazwisko brzmi Samir Abd al-Muhammad Bilawi, a któremu niemiecki magazyn „Der Spiegel” poświęcił obszerny artykuł nazywając go „głową strategii organizacji”¹³. Al-Bilawi, był irackim oficerem wywiadu z okresu rządów Husajna, który po amerykańskiej inwazji na Irak przystąpił do struktur przyszłego Państwa Islamskiego. Ugrupowanie początkowo nosiło nazwę Islamskie Państwo Iraku, by po wydarzeniach arabskiej wiosny i rozpoczęciu wojny domowej w Syrii zmienić nazwę na Islamskie Państwo Iraku i Lewantu, a po 2014 roku i proklamacji kalifatu na Państwo Islamskie. Ogłoszenie przez prezydenta Obamę w grudniu 2011 roku decyzji o wycofaniu amerykańskich oddziałów z Iraku zapowiadało okres stabilizacji, wydawało się, że wzniecona przez islamistów rebelia jest opanowana, a rząd iracki przejmie główny ciężar odpowiedzialności za bezpieczeństwo. Tymczasem w 2012 roku Abu Bakr Al Baghdadi ogłosił kampanię „kruszenia murów”, czyli uwalniania z więzień w całym kraju trzymanyh dżihadystów. Na horyzoncie pojawiła się arabska wiosna, szczególnie w sąsiedniej Syrii, która dała islamistom nowe życie, nową energię i nowe możliwości.

¹¹ Ch. Lister, *Islamic State Senior Leadership, Who is Who*, https://web.archive.org/web/20150205071639/http://www.brookings.edu/~media/Research/Files/Reports/2014/11/profiling%20islamic%20state%20lister/en_whos_who.pdf [dostęp: 28.04.2022].

¹² H. Hassan, *The True Origins of ISIS*, <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2018/11/isis-origins-anbari-zarqawi/577030/> [dostęp: 28.04.2022].

¹³ Ch. Reuter, *Secret Files Reveal the Structure of Islamic State*, <https://www.spiegel.de/international/world/islamic-state-files-show-structure-of-islamist-terror-group-a-1029274.html> [dostęp: 29.04.2022].

PAŃSTWO ISLAMSKIE PRZECIWKO PORZĄDKOWI SYKES-PICOT

Spektakularne zajęcie przez oddziały Państwa Islamskiego w czerwcu 2014 roku Mosulu i ustanowienie w nim politycznej kontroli spowodowało wśród radykałów euforię i ogłoszenie „globalnego kalifatu”. Prawie trzydzieści organizacji dżihadystycznych na całym świecie ogłosiło w tamtym czasie lojalność wobec Państwa Islamskiego i złożyło przysięgę wierności (Bayah) jego ówczesnemu przywódcy Abu Bakrowi al Bagdadiemu [Igalada, Jaque 2021, s. 39–48].

Jednym z nienaruszalnych fundamentów ładu międzynarodowego na Bliskim Wschodzie od końca pierwszej wojny światowej i kolapsu Imperium Ottomańskiego był podział byłych prowincji Imperium przeprowadzony przez zwycięskie: Anglię i Francję. Podział ten nazwany od negocjatorów i sygnatariuszy paktu podziałem Sykesa-Picota zakładał sztuczne, często wręcz od linijki, wytyczenie granic. Formalna dekolonizacja i zainstalowanie świeckich autorytarnych reżimów, mimo werbalnych deklaracji (partia Baas), nie zakończyły podziału na odrębne państwa z granicami wytyczonymi przez Sykesa i Picota. Podważenie tego podziału stało się jedną z ważniejszych przyczyn, która wpłynęła na militarne zaangażowanie Zachodu i autorytarnych przywódców arabskich skierowane przeciwko Państwu Islamskiemu. Nastąpiło faktyczne zniszczenie granicy iracko-syryjskiej, a dżihadyści ostentacyjnie burzyli iracko-syryjskie słupy graniczne¹⁴, co wynikało z doktryny ISIS zakładającej nieuznawanie nie tylko państw powstałych w wyniku umowy Sykes-Picot, ale też wszystkich państw świata uważanych za emanację władzy tyranów (taghut). Szczególną nienawiścią darzyło Państwo Islamskie regionalne nacjonalizmy, jako całkowicie sprzeczny z islamem, co jednak nie przeszkadzało w zawiązywaniu taktycznych

¹⁴ *Bulldozing the Border Between Iraq and Syria The Islamic State Part 5*, <https://www.youtube.com/watch?v=cYIxBmqE4cs> [dostęp: 30.04.2022].

sojuszy z dawnymi irackimi baasistami szczególnie przy odbijaniu irackich miast sunnickiej prowincji Anbar. Salafizm ogólnie, a Państwa Islamskiego szczególnie zakładał, że systemy oparte na władzy jednych ludzi nad drugimi i życie poza islamem to niewolnictwo i z tego powodu, dopóki nie wyeliminuje się dżahilii (pogaństwa) ze świata nie można osiągnąć prawdziwej wolności. Świeckie państwo to dla nich formą politycznego pogaństwa. Należy zauważyć, że świeckie państwa Bliskiego Wschodu nigdy w pełni nie walczyły z religią jako taką, co miało miejsce w przypadku europejskiego wojującego laicyzmu. Formalnie świeckie państwa Bliskiego Wschodu są w konflikcie z polityczną, radykalną interpretacją traktującą religię jako główne źródło legitymizacji władzy. W materiałach propagandowych ISIS ma miejsce demonstracyjne palenie paszportów, jako wyraz odrzucenia podległości świeckim prawom¹⁵. Ustanawiając swoje porządki na podbitych terenach Iraku bojownicy ISIS zabili m.in. sędziego, który odpowiadał za skazanie na śmierć Saddama Husajna. Wrogami ISIS są świeccy dyktatorzy, ale Husajna uznano za męczennika¹⁶. Gdy siły ISIS zaatakowały Mosul mieszkająca w Jordanii córka Saddama Husajna Raghad Husajn udzieliła wywiadu, w którym jednoznacznie poparła terrorystów. „Z radością obserwuję wszystkie te zwycięstwa”, powiedziała. „Pewnego dnia wrócę do Iraku i odwiedzę grób mojego ojca. Zdaję sobie sprawę, że może nie wydarzyć się to w najbliższej przyszłości, ale na pewno w końcu tak się stanie”. Właśnie wtedy Interpol wydał nakaz aresztowania córki byłego dyktatora pod zarzutem „wspierania terroryzmu w Iraku”¹⁷. Na liście wrogów Państwa

¹⁵ *Frenchmen burn passports in IS video*, <https://www.youtube.com/watch?v=mQAP-YtQfC8> [dostęp: 30.04.2022].

¹⁶ *Skazał Saddama Husajna na śmierć. Zabili go iraccy islamisci*, <https://wiadomosci.dziennik.pl/swiat/artykuly/462639,iraccy-rebelianci-zabili-sedziego-ktory-skazal-saddama-husajna-na-smierc.html> [dostęp: 1.05.2022].

¹⁷ B. Hall, *ISIS, Państwo Islamskie, Brutalne Początki Armii Terrorystów*, Warszawa 2015, s. 14.

Islamskiego są nie tylko świeckie reżimy autorytarne, ale również formalne teokracje jak Arabia Saudyjska i Iran. Systemowi saudyjskiemu zarzuca się „bycie sługusami Amerykanów” i częścią systemu kuffar (niewierzących), obłudę i hipokryzję. Wg Wojciecha Szewko Państwo Islamskie w momencie swojej największej ekspansji, jako organizacja rewolucyjna zagrażało przede wszystkim reżimom na Bliskim Wschodzie. „Państwo Islamskie nie adresuje komunikatów do Zachodu. To, co się zdarza teraz w Europie to wynik zachodniej interwencji i dzieje się niejako <przy okazji>. Pierwszym celem IS są muzułmańskie monarchie czy satrapie Bliskiego Wschodu: Arabia Saudyjska, Katar, Jordania, Oman, Bahrajn, ale też i Turcja. Wszystkie te państwa, które teoretycznie są państwami islamskimi lub bazującymi na <wartościach> islamskich, a oni (IS) udowadniają, że absolutnie nie. Udowadniają w swojej retoryce i propagandzie, że ustroje tych państw są absolutnie nieislamskie. Tym bardziej, że powołanie Kalifa zmieniło wszystko. Mało, kto to rozumie...”¹⁸. Według propagandowych materiałów ISIS Arabia Saudyjska nie ma nic wspólnego z islamem, ponieważ nie może być islamską feudalno-reakcyjną monarchią. Nie może być islamskim państwem, w którym znajdują się najświętsze miejsca muzułmanów i w których znajdują się amerykańskie bazy wojskowe. Nie może być islamskim dy nastyczny, nepotystyczny i skorumpowany twór, którego większość bogactw należy do jednej panującej rodziny. Sam konserwatyzm obyczajowy to za mało. Saudyjski wahhabizm to dla ISIS maska mająca ukryć brak pryncypialnych podstaw legitymistycznych. Zwolennicy Państwa Islamskiego przeprowadzali ataki w samej Arabii Saudyjskiej głównie

¹⁸ W. Szewko, *Państwo Islamskie jest jak bolszewicy - eksportuje rewolucję*, <http://www.mpolska24.pl/post/7809/wojciech-szewko-panstwo-islamskie-jest-jak-bolszewicy-eksportuje-rewolucje> [dostęp: 1.05.2022].

na funkcjonariuszy służb saudyjskich¹⁹. Dochodziło również do bezpośrednich starć wzdłuż długiej granicy saudyjsko-irackiej²⁰.

Z powodów ideologicznych ISIS zwalcza w regionie wpływy Iranu, które urosły po wyeliminowaniu przez Amerykanów reżimu Saddama. Iran wysłał tysiące swoich najemników do trwających walk w Syrii, Iraku, Jemenie i Libanie. Ich celem jest wzmocnienie wpływów szyickich w połączeniu z wpływami irańskiej agendy. W dyskursie różnych grup islamistycznych nie tylko ISIS, uważa się, że wpływy Iranu są celowo wzmocniane na Bliskim Wschodzie przez Zachód, Amerykanów i cały system międzynarodowy celem osłabienia jedności ummy (globalnej wspólnoty muzułmańskiej). Serce globalnego islamu, czyli świat arabski ma według dżihadystów być celowo zdominowany przez szyitów. Na odwrót niektórzy analitycy twierdzą, że powstanie ISIS nie jest dziełem przypadku w obliczu wzmocnienia się irańskiego projektu „szyckiego półksiężycy”, którego Irak stawał się bardzo ważnym elementem, pasem transmisyjnym między Syrią i Hezbollahem, a szyickim Iranem²¹.

Wbrew obiegu opinii niektórych konspiologicznych dziennikarzy Państwo Islamskie było również w konflikcie z Izraelem, z którym prowadziło realne działania zbrojne na tyle na ile miało dostęp do jego granic. Przykładowo w 2015 roku radykalni salafici przyznali się na Twitterze do dokonania ostrzału. „Kontynuujemy nasz dżihad przeciwko Żydom, i nikt nie będzie w stanie nas powstrzymać” – głosiło oświadczenie, w którym użyto terminu „święta wojna” w języku arab-

¹⁹ *Zamach na meczet w Arabii Saudyjskiej. Do ataku przyznało się Państwo Islamskie*, <https://www.tvp.info/21114223/arabia-saudyjska-zamach-bombowy-w-meczecie-zginelo-co-najmniej-13-osob?fbclid=IwAR0gAHOvRz4UpAJ-1oOHX7zq44WY-LRx97FUMwVsf6VEaISpi7aU9C0jSbm8> [dostęp: 2.05.2022].

²⁰ *Saudi guards killed in attack on Iraq border*, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-30680099> [dostęp: 2.05.2022].

²¹ A. Rybińska, *Cel Państwa Islamskiego*, <https://teologiapolityczna.pl/aleksandra-rybinska-panstwo-islamskie-jest-czyms-wiecej-niz-zwykla-organizacja-terrorystyczna-geopolityka-> [dostęp: 3.05.2022].

skim²². Ataki salafitów na cele w Izraelu były przeprowadzane wbrew woli rządzącego Palestyną Hamasu, który traktował je jako prowokację. Państwo Islamskie prowadziło również wojnę z kurdyjskimi Peszmergami uchodzącymi za sojusznika czy wręcz zbrojne ramię Izraela, co najmniej od czasu obalenia władzy Husajna²³.

PAŃSTWO ISLAMSKIE PRZECIWKO INNYM GRUPOM POLITYCZNEGO DŻIHADYZMU

Państwo Islamskie jest póki co ostatnim ogniwem w procesie politycznej ewolucji dżihadyzmu, który rozpoczął się mniej więcej na początku lat osiemdziesiątych w czasie wojny w Afganistanie. Ewolucja ta przechodziła różne etapy, od prymitywnego „rzucania kamieniami”, pełnego uzależnienia od czynników zewnętrznych, przez nieskoordynowane chaotyczne działania terrorystyczne (dominacja Al-Kaidy), aż do stworzenia i zarządzania skomplikowanym tworem quasi państwowym, jakim był kalifat w warunkach wojny na wszystkich możliwych frontach. Według Wojciecha Szewko: „na zajętych terytoriach ISIS wprowadza pełną administrację państwową, która swój charakter czerpie z koranicznej tradycji, ale odnosząc to do współczesnych pojęć – jest charakterystyczna dla państwa socjalnego i opiekuńczego. Wprowadzany ustroj oparty został na dwóch filarach: powszechnie dostępnym, opartym na szariacie wymiarze sprawiedliwości oraz socjalnych funkcjach państwa”²⁴.

²² N. Al. Mughrabi, *Israel bombs Gaza sites after rocket attack claimed by Islamic State sympathizer*, <https://news.yahoo.com/israel-raids-gaza-islamic-state-sympathizer-claims-rocket-002021391.html?guccounter=1> [dostęp: 3.05.2022].

²³ *Izrael – Kurdystan: nowy sojusz na Bliskim Wschodzie*, <https://pl.ww2facts.net/9521-israel-kurdistan-a-new-middle-eastern-alliance.html> [dostęp: 4.05.2022].

²⁴ W. Szewko, *Ustrój kalifatu ISIS*, <https://www.mpolska24.pl/post/6913/ustroj-kalifatu-isis> [dostęp: 5.05.2022].

Państwo Islamskie u szczytu swojej potęgi było wielokrotnie silniejsze od Hamasu. Kontrolowało 10 mln ludzi i terytorium wielkości Wielkiej Brytanii, niszczyło granice, miało fanatyczne siły zbrojne o prawdopodobnie najwyższym morale na świecie, jednak to Państwo Islamskie zostało zniszczone, a Hamas nie. Dlaczego tak się stało? Odpowiedzią wydaje się zdolność Hamasu do akceptacji porządku międzynarodowego oraz brak konsensu, nawet w samym Izraelu, co do zniszczenia tej organizacji. Gdyby takowy się pojawił to same siły izraelskie mogłyby sobie z Hamasem poradzić. W izraelskim establishmencie zwyciężają głosy, że „Hamasem można jeszcze pograć”. Organizacja ta jest finansowana przez Turcję i Katar, a Izrael nawet nie „przeciął” tych powszechnie znanych strumieni pieniędzy. W przypadku zaś wojny z Państwem Islamskim doszło do powstania szerokiego frontu większości najważniejszych graczy światowych na czele z rozumianym, jako wspólnota euro-atlantycka Zachodem. W historii obu organizacji istotne okazują się również różnice między Hamasem, a Państwem Islamskim o charakterze światopoglądowym. Salafici z ISIS oskarżają Hamas o lekceważenie szariatu i brak woli do jego pełnej implementacji na obszarze Strefy Gazy. Dotyczy to chociażby kary śmierci za zbrodnie „przeciwko Bogu”, której Hamas nie chce wprowadzić. Hamas reprezentuje religijną wersję nacjonalizmu palestyńskiego, a jego cele są ograniczone do walki o niepodległość Palestyny. ISIS tymczasem opiera się na ideologii globalnego dżihadu, który odrzuca kwestie narodowości i państwowości, a jego celem politycznym i militarnym jest zjednoczenie wszystkich muzułmanów niezależnie od pochodzenia etnicznego i narodowości w jednym państwie religijnym. Palestyna byłaby w nim raptem prowincją, a nie samodzielnym państwem, o które zabiega Hamas, stąd świecki nacjonalizm nie stanowi wyzwania dla międzynarodowego systemu²⁵. Jeden

²⁵ R. Czulda, Hamas a Państwo Islamskie: W stronę sojuszu czy wojny?, <https://defence24.pl/sily-zbrojne/hamas-a-panstwo-islamskie-w-strone-sojuszu-czy-wojny> [dostęp: 5.05.2022].

z bojowników ISIS pytany o opinię nt Hamasu twierdzi: „Hamas to nic innego jak Hezbollah, partia demokratyczna pod płaszczykiem islamu. Kiedyś – 20, 30 lat wcześniej – Hamas być może był inny. Obecnie jednak nie ma się, czego po nim spodziewać. Krótko mówiąc: nasi bracia ze strefy Gazy twierdzą, że Hamas to gorszy wróg niż Izrael”²⁶.

Podobne zarzuty o plemiennosc i nacjonalizm ISIS kieruje pod adresem afgańskiego Talibanu. Faktem jest, że Taliban powrócił do władzy w Afganistanie w sierpniu 2021 roku nieniepokoiony przez społeczność międzynarodową, i de facto (nie de jure) przez nią został uznany. Państwo Islamskie nie miało ambicji, by być uznane przez społeczność międzynarodową. Co ciekawe między Państwem Islamskim, a Talibanem występują również różnice światopoglądowe np. w kwestii stosunku do kobiet. Talibowie (z pierwszego okresu rządów) zakazywali edukowania kobiet. Zabraniali wychodzenia wdowom z domu bez towarzystwa opiekuna (brata, ojca, wuja). W czasach pierwszego rządu talibów do 2001 roku kobiety, które nie miały rodziny umierały z głodu lub żyły w nędzy. Tymczasem w Państwie Islamskim były szkoły dla kobiet, kobiety mogły uczęszczać na uniwersytety, były np. specjalne wydziały lekarskie dla kobiet. W porównaniu z Zachodem była tylko jedna zasadnicza różnica – segregacja płciowa. Państwo Islamskie demonstracyjnie odcinało się od stosunku talibów do kobiet, uznając go za sprzeczny z islamem²⁷, przy czym chodzi tu głównie o pierwszy Taliban, gdyż Taliban afgański po 2021 roku częściowo zliberalizował się w tej sprawie.

ISIS walczyło ze wszystkimi, kto zagrażał ich kalifatowi lub nie zgadzał się z ich metodami i ambicjami. Takie nieprzejednane podejście powodowało destrukcyjne, apokaliptyczne wręcz skutki. Państwo Islamskie wykazywało bardzo surowe podejście moralne, które nazywano Minhaj al-Nubuwwah (metoda prorocza), nie stroniono też od

²⁶ J. Todenhöfer, ISIS od środka, 10 dni w Państwie Islamskim, Kraków 2016, s. 99.

²⁷ W. Szewko, Historia islamskiego terroru, <https://polityko.com/2015/07/23/wojciech-szewko-historia-islamskiego-terroru/> [dostęp: 5.05.2022].

nazywania reszty muzułmanów heretykami. Jest to dość rzadko występujące zjawisko w historii islamu. Ten rodzaj prowadzenia polityki i taka postawa daje im purytańską wyższość w stosunku do wszystkich innych ruchów dżihadystycznych jakie istniały w historii. Może to być również podstawą przetrwania ideologii Państwa Islamskiego, jeśli nie przetrwa, jako organizacja kontrolująca terytorium. Niektóre z badań prognozują, że Państwo Islamskie zawsze będzie się odradzać, ponieważ zawsze będzie w samym islamie zapotrzebowanie na nonkonformizm, nieprzejednanie i absolutną czystość ideologiczną, jako źródła tożsamości. Niezwykłe zaciekle walki toczyły się w Syrii między Państwem Islamskim, a Frontem Al. Nusra, przemianowanym później na Hay'at Tahrir al-Sham (HTS). Al. Nusra afiliowana wokół Al-Kaidy próbowała od 2013 roku kontrolować coraz bardziej dynamiczne ISIS. Przywódca Al-Kaidy Al-Zawahiri nakazywał wycofanie się oddziałów ISIS z Syrii. Wezwanie zostało odrzucone przez Abu Bakra Al Bagdadiego, co stało się powodem krwawego konfliktu między obu grupami dżihadu. Skrytykowano proklamowanie kalifatu przez ISIS, twierdząc, że „to jeszcze nie ten czas” i że „gang Bagdadiego żyje w świecie fantazji”²⁸. Światopoglądowo początkowo nie było większej różnicy między obiema grupami. Dominował salafizm, apokaliptyczne formy prowadzenia wojny, wezwanie do jedności ummy, brak skłonności do kompromisu. Z czasem bardziej dynamiczne, nieprzejednane i mające globalne poparcie okazało się Państwo Islamskie, które nie poszło na kompromisy i zabiegi rebrandingowe oraz realnie zaczęło tworzyć polityczny byt na kształt kalifatu. Dżihadyści z ISIS szacunkiem darzyli dawną Al-Kaidę z czasów Osamy Bin Ladena i sprzed pojawienia się Frontu Al- Nusra, jeden z bojowników stwierdził: „Al-Kaida z czasów Osamy Bin Ladena jest nam bliższa niż obecna. Nie należy jednak zapominać, że Osama bin Laden nigdy nie miał władzy politycznej czy militarnej, jak teraz Abu Bakr

²⁸ M.Chorośnicki, *Państwo Islamskie Efemeryda czy trwały trend?* [w:] Krakowskie Studia Międzynarodowe 2015, nr 1 s. 41.

al. Bagdadi. Dlatego bezpośrednie porównania są bez sensu”²⁹. Front Al Nusra przemianowany na HTS nie chcąc podzielić losu ISIS zmienił podejście. Odrzucił ideologię globalnego dżihadu, złagodził retorykę, postanowił skupić się na kwestii walki z reżimem i ustabilizowania sytuacji w samej Syrii. HTS jest inne niż ISIS, skłonne do negocjacji, dyplomacji itp. Zmieniało nazwę, chciało się oczyścić „rebrandingować” itp. ISIS było/jest organizacją apokaliptyczną, której ludzie wolą ginąć niż ulec komukolwiek, nieskłoną do ustępstw, nie mówiąc o podporządkowaniu się. Z punktu widzenia „czystości dżihadu” są absolutnie „numerem jeden”. HTS ma coś czego nie ma ISIS i *vice versa*. ISIS militarnie nie ma szans, ale jako mit ze swoją „nieugiętością” zapewne wpłynie na przyszłe pokolenia muzułmańskich nonkonformistów.

PAŃSTWO ISLAMSKIE – POTWÓR ROZGRYWANY PRZEZ SŁUŻBY?

W książce Marcina Mamonia „Wojna Braci” jeden z czeczeńskich bojowników, który przybył do Syrii w rozmowie z autorem stwierdza: „To Zachód i Rosja wymyślili Kalifat. Chcą ściągnąć wszystkich mudżahedinów na Bliski Wschód, w jedno miejsce, by potem, bez większych trudności wszystkich nas zlikwidować. Państwo Islamskie to fake. To my Dżabha an-Nusra, Al-Kaida jesteśmy wcieleniem islamskiego państwa”. Dotykając kwestii zaangażowania spec-służb w działania organizacji terrorystycznych „stąpamy po bardzo kruchym lodzie”. Jeśli takowe było to zapewne nigdy wprost i jednoznacznie nie zostanie to dowiedzione, bądź przyznane. Jeśli na jakimś etapie zostanie przyznane to najprawdopodobniej dla realizacji bieżących celów politycznych, więc wartość poznawcza tego nie będzie wysoka. Pozostaje kwestia poszlak i pytanie *cui bono?*

²⁹ J. Todenhöfer, *ISIS od środka...*, op. cit., s. 111.

Jedną z hipotez zakłada celowe ułatwianie przemieszczania się islamskich radykałów na teren Syrii i Iraku z terytorium Kaukazu i Federacji Rosyjskiej poprzez przekazywanie im paszportów, których wcześniej im odmawiano. Trafiali na obszar, w którym byli systematycznie likwidowani przez obie koalicje: syryjsko-irańsko-assadowską i amerykańsko-zachodnio-kurdyjską. Hipoteza ta zakłada wypychanie wielu stwarzających problemy radykałów muzułmańskich przez służby państwowe, celem ich bezpiecznej likwidacji z dala od państw pochodzenia. Istnieją poszlaki wskazujące na to, że część rekruterów jest/była powiązana z agentami wywiadów lub po prostu byli pracownikami spec-służb. Pozostaje rzeczą trudną do ustalenia, jaki był stopień koordynacji poszczególnych wywiadów ze sobą w tej kwestii i czy w ogóle takowy był oraz czy podobne działania miały miejsce na zasadzie nieustalonej wcześniej przypadkowości. Dyskretna antyislamistyczna współpraca między służbami specjalnymi większości największych państw świata jest powszechnie znana. Rosyjskie kierownictwo oficjalnie wsparło działania NATO w Afganistanie w 2001 roku, popierając również bushowską wojnę z terroryzmem, jednocześnie dyskretnym celem rosyjskich służb mogło być również wspieranie Państwa Islamskiego na Kaukazie, którego zwolennicy wypowiedzieli posłuszeństwo Emiratowi Kaukaskiemu, struktury, z którą Rosjanie mieli największy problem³⁰. Oskarżenia niektórych zachodnich mediów o to że Baszar Assad wypuścił radykałów z więzień na początku rewolucji w Syrii również ma pewne uzasadnienie. W niektórych zachodnich mediach pojawiała się czasami narracja o wspieraniu w początkowym okresie przez reżim Assada Państwa Islamskiego w celu zniszczenia umiarkowanej tzw. Wolnej Armii Syryjskiej³¹. Faktem jest, że

³⁰ M. Falkowski, *Państwo Islamskie na Kaukazie – cui bono?* <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2015-01-14/panstwo-islamskie-na-kaukazie-cui-bono> [dostęp: 5.05.2022].

³¹ *Sojusz Baszara al-Asada i ISIS? Dziennikarz z USA twierdzi, że obie strony współpracują od lat i zaczynają naprawdę walczyć dopiero, gdy znikną ostatnie umiarko-*

główne działania militarne ISIS w Syrii w pierwszym okresie wojny skierowane były nie przeciw siłom reżimu, ale przeciw grupom rebelianckim, innym organizacjom dżihadu i siłom kurdyjskim.

Irańskie służby na pewnym etapie mogły mieć swój interes we wspieraniu ISIS. Przede wszystkim przeciwko irackim Kurdom, czy też kurdyjskim separatystom w ogóle. Przypomnijmy, że kurdyjskie quasi rozciągnięte państwo osłabia w praktyce trzech graczy kiedyś Irak obecnie Syrię, Iran i Turcję, a samo będąc we wrogim otoczeniu jest całkowicie zdane na pomoc USA i Izraela. Innym powodem, dla którego irańskie służby mogły w pewnym momencie dyskretnie popierać ISIS była chęć pokazania się przed systemem międzynarodowym, jako zbawcy od „barbarzyńskich wahabitów”. Faktycznie irańskie oddziały ocaliły w 2015 roku Bagdad przed ofensywą ISIS. Szczególnie wsławił się tu zabity generał Kasem Sulejmani. Irańczycy w ten sposób podnosili swoje notowania „w oczach światowej opinii publicznej” tak, aby wykorzystać to później, jako atut przy negocjacjach wokół programu atomowego. Równocześnie irańska państwowa medialna narracja bardzo dużo miejsca poświęcała rzekomej współpracy ISIS i CIA oraz Mossadu. Jeśli nawet takie przypadki mogły mieć miejsce to funkcją eksponowania ich w irańskich mediach było przede wszystkim odwrócenie uwagi od współpracy irańsko-amerykańskiej w walce ze wspólnym wrogiem, (czyli ISIS) na terenie Iraku³². Iran przedstawia siebie w oczach świata muzułmańskiego, jako nieprzejednanego „wroga syjonistów i Amerykanów” i wielce problematyczna wizerunkowo jest jakakolwiek współpraca z „Wielkim Szatanem”.

wane siły, <https://wiadomosci.wp.pl/sojusz-baszara-al-asada-i-isis-dziennikarz-z-u-sa-twierdzi-ze-obie-strony-wspolpracuja-od-lat-i-zaczna-naprawde-walczyc-dopiero-gdy-znikna-ostatnie-umiarkowane-sily-606666008408193a> [dostęp: 6.05.2022].

³² J. Gajda, *Wojna z Kalifatem: dylematy relacji USA i Iranu*, <https://fae.pl/faepolicypaperwojnazkalifatemusairan.pdf> [dostęp: 7.05.2022].

Inne regionalne siły miały również swój interes w istnieniu Państwa Islamskiego na pewnym etapie. Saudowie mogli w ten sposób osłabiać wpływy Iranu w regionie. Turcy mieli instrument nacisku na syryjskich Kurdów, z którymi toczą wojnę. Izrael również mógł wykorzystać ISIS przeciwko rosnącym wpływom Iranu. Wszyscy w pewnym momencie myśleli, że wykorzystają ten fenomen do własnych celów. W tych warunkach możliwe było, że ciche wsparcie różnych służb było jednym z elementów rozwoju samego ISIS, choć z pewnością nie najważniejszym. Żadne służby poprzez obietnice i inspiracje nie byłyby, bowiem w stanie zmusić, ani zachęcić czy to bronią, czy pieniędzmi setek młodych ludzi do tego, by świadomie oddawali swoje życie za projekt polityczny. Kluczowa mogła tu być rola apokaliptycznej ideologii i podkreślana permanentnie politycznie rozumiana perspektywa eschatologiczna. Służby mogły wspierać lub „przymykać oko” na pewnym etapie istnienia kalifatu, jednak, gdy okazało się, że tego etapu nie da się utrzymać, a organizacja niebezpiecznie rośnie wtedy wątpliwym było jakiegokolwiek wsparcie. Faktem jest, że tego typu sytuacje, czyli powstanie państw upadłych oraz powstanie organizacji radykalnych ściągają do siebie służby specjalne z całego świata. Pomimo dyskretnego możliwego wsparcia różnych służb na różnych odcinkach konfliktu zauważyć należy, że najwięcej zaawansowanej broni i pieniędzy Państwo Islamskie przejęło od innych mniej zmotywowanych stron konfliktów głównie Wolnej Armii Syryjskiej, Kurdów i upadłej armii irackiej. To te źródła niewątpliwie były głównymi powodami późniejszych zdolności militarnych grupy³³.

³³ *Isis captured 2,300 Humvee armoured vehicles from Iraqi forces in Mosul*, <https://www.theguardian.com/world/2015/jun/01/isis-captured-2300-humvee-armoured-vehicles-from-iraqi-forces-in-mosul> [dostęp: 7.05.2022].

PAŃSTWO ISLAMSKIE PRZECIWIW SYSTEMOWI NORMATYWNEMU I PRAWNEMU WSPÓŁCZESNEGO ŚWIATA

Za przeciwników Państwa Islamskiego uznają się reprezentanci szerokiego spektrum ideologiczne świata. Od prawa do lewa, od góry do dołu (władza i społeczeństwo), działacze LGBT, liberałowie, monarchiści, chrześcijanie, zasymilowani muzułmanie, koncesjonowani imamowie itp. Od Komisji Europejskiej przez Trumpa, amerykańską partię demokratyczną Rosję, etnonacjonalistów kurdyjskich, Hezbollah, anti-fę, Turcję. Co ciekawe dla propagandy dżihadystów jest to powód do dumy. Nie mają oni, ani nie chcą mieć zdolności koalicyjnych, które wychodziłby poza to, że potencjalny koalicjant musiałby podporządkować się kalifowi. Centralizację organizacji radykalnej i rewolucyjnej można przyrównać do stalinowskiej dyscypliny Kominternu. Szukając analogii do bolszewizmu, można pokusić się o stwierdzenie, że Państwo Islamskie stało się zarówno trockizmem jak i stalinizmem dżihadyzmu. Trockizmem ze względu na demonstracyjny internacjonalizm (na tym tle konflikt z Hamasem i talibanem), a stalinizmem ze względu na swoisty dżihadystyczny biurokracizm i centralizację władzy. „Der Spiegel” analizując dokumenty głównych strategów grupy podaje, że przypominają one bardziej dokumenty urzędników wschodnioniemieckiego państwa policyjnego, niż materiały religijne³⁴.

Polityczny dżihadyzm Państwa Islamskiego oznaczał odrzucenie reguł gry dyktowanych przez społeczność międzynarodową, odmowę działania pod jej dyktando i na jego warunkach. To on ustalał swoje warunki, które odrzucają proces państwowotwórczy sankcjonowany przez ONZ i są wyzwaniem rzuconym całemu systemowi międzynarodowemu, zarówno w sensie systemu prawnego, jak i systemu normatywnego.

³⁴ Ch. Reuter, *Secret Files Reveal...*, op.cit.

W swoich materiałach propagandowych Państwo Islamskie obnażało podwójne standardy i hipokryzję całego systemu międzynarodowego. Pasjonarni salafici tworzący Państwo Islamskie odwoływali się tylko do czterech pierwszych niedynastycznych kalifów. Odrzucali dziedziczne monarchie kalifatów Ummayadów, Abbasydów i Osmanów. Podobne zarzuty dziedziczenia władzy oraz „bycie częścią systemu kuf-far” adresowali w kierunku Saudów.

Dżihadyści odrzucają tradycję, kult przodków, kult obrazów, wyznając konsekwentny ikonoklazm. Znane są z Mosulu przypadki wycinania ze sportowych billboardów twarzy znanych piłkarzy i pozostawianie tylko samej ich sylwetki. Najbardziej szokującym dla społeczności międzynarodowej było jednak epatowanie okrucieństwem w materiałach audiowizualnych propagandy islamistów. Kierowane na zewnątrz epatowanie okrucieństwem miało odstraszać armie przeciwników uderzając w ich morale. Odnosiło to faktyczne militarne skutki, kiedy iracka armia z poboru uciekała w popłochu w 2014 roku z Mosulu. Około 200 islamistów było w stanie zająć miasto bronione przez 20 tysięcy armię. Islamiści kwitowali to w ten sposób: „oni walczą dla pieniędzy i z przymusu, my walczymy z własnej woli dla Najwyższego”. Opór wobec całego systemu i międzynarodowego, a szczególnie zachodnich jego centrów wyjaśniał w dzienniku La Stampa jeden z dżihadystów: „Dżihad dla mnie jest koniecznością, nie ma wyboru: ziemia muzułmańska jest w rękach ludzi bezbożnych, zhańbionych szyitów; dżihad stoi ponad dziećmi, jedzeniem, domem, krajem, musisz zwalczać wroga słowem, pieniędzmi, bronią, prawami, żyć i umierać... Słowa – są mudżahedini, którzy walczą od 30 lat i żyją, a są inni, którzy giną po godzinie... Bóg decyduje. To, czego wy, ludzie zachodu, nie potraficie zrozumieć – straciliście chęć walki za wiarę, religia dla was działa jak dla mnie handel, ale to, co jest ważne dla mnie, dla nas, to być czystymi w chwili, kiedy odchodzimy z tego świata, mieć szczęśliwą śmierć. Byłbyś zdolny mieć szczęśliwą śmierć? Odpowiedz! Nie zawsze byłem tak gotowy na Boga,

niekiedy moja wiara mnie opuszcza, ale potem wraca. A więc czuję, że żyję i nie jestem już niewolnikiem zachodu.. Walczy się, zabija się, umiera się. Wy, ludzie zachodu, jesteście mocniejsi pieniędzmi i uzbrojeniem, które posiadacie. Ale właśnie z tego powodu boicie się śmierci i chcecie żyć za wszelką cenę. My nie. Widzisz mądrość Boga? Poprzez słabość on czyni nas silniejszymi od was”³⁵.

Islamiści uderzali w muzea, demonstrując pogardę dla muzealnictwa, mody na zwiedzanie, fotografowanie, zachwywanie się „pustą formą bałwanów” i autorytet takich międzynarodowych organizacji jak UNESCO. W swoich materiałach pokazywali, że islam „odrzuca muzealnictwo i życie przeszłością” i, że „jest zawsze aktualny”, a „śmierć dzieci w nalotach Amerykanów czy Assada to prawdziwe zbrodnie”.

Jedną z najbardziej szokujących dla opinii publicznej świata sytuacji było spalenie żywcem schwytanego jordańskiego pilota, który brał udział w nalotach na Rakkę. Wg islamistów „zginął od ognia, który sam rozsiewał zrzucając bomby na budynki w mieście Rakka”. Przed śmiercią pokazano pilotowi skutki nalotów koalicji, m.in. zniszczone szkoły i budynki infrastruktury cywilnej. Dżihadyści stosowali często publiczne dekapitacje na osobach podejrzanych o współpracę z wrogami. Realizowano również publiczne wykonywanie kar szariackich. Za kradzież obcinano dłoń, za cudzołóstwo stosowano kamienowanie, odkrycie praktyk homoseksualnych kończyło się publicznym zrzucaniem z dachów. Wszystkie te praktyki z punktu widzenia dominującego systemu aksjonormatywnego świata były swego rodzaju aktami szoku moralnego.

Szokująca dla opinii światowej była również metoda walki. Szahidzi, męczennicy byli w pewnym momencie główną formą broni i walki (nikt inny na świecie tego nie stosował na taką skalę). Bywały wprawdzie samobójcze ataki, ale jako wyjątki, gdy w przypadku Państwa Islamskie-

³⁵ *Czy jakakolwiek wiara może całkiem wykluczać racjonalizm?* <https://www.mpolska24.pl/post/10102/czy-jakakolwiek-wiara-moze-calkiem-wykluczac-racjonalizm-> [dostęp: 6.05.2022].

go takie ataki były regułą. Szeregi islamistów w pewnym momencie posiadały więcej kandydatów na istishahadi (męczenników) niż zwykłych żołnierzy do prowadzenia konwencjonalnych operacji. Podczas pierwszych dni odbijania Mosulu przez siły irackie w 2016 roku do obrony miasta dżihadyści wysyłali kilkudziesięciu szahidów w dżihad mobilach (pojazd samobójcy) dziennie.

Benjamin Hall autor książki o Państwie Islamskim opisywał bojowników ISIS jako nie bojących się śmierci i nawet nie próbujących się chować w porównaniu do kurdyjskich żołnierzy chowających się i pełnych niepewności. Bojowników ISIS charakteryzować miała niewiarygodna wręcz pewność siebie i gotowość na śmierć³⁶.

Był to skrajny wyraz eschatologii ISIS, zakładającej możliwość dostania się do raju głównie przez męczeńską śmierć na polu bitwy, co umożliwiła im sytuacja powstała na obszarze upadających państw Syrii i Iraku.

Ważnym aktem wypowiedzenia wojny systemowi światowemu było rozpoczęcie na terenie kalifatu bicia własnej waluty, złotego dinara, którego zadaniem było uzdrowienie systemu finansowego, uniezależnienie się od dolara i innych walut i odrzucenie całego „satanistycznego systemu ekonomicznego współczesnego świata opartego na lichwie i giełdzie”³⁷. Niedługo po deklaracji bicia własnej monety nastąpiła eskalacja działań zbrojnych przeciwko ISIS. Warto w tym miejscu przypomnieć, że ostatnim, który mówił o chęci wprowadzenia złotego dinara był ekscentryczny pułkownik Kaddafi. Być może był to dodatkowy „poboczny” argument dla zachodniej interwencji w tym kraju w 2011 roku³⁸. Narracja propagandy dżihadystów przeciwko dominującym ak-

³⁶ B. Hall, *ISIS, Państwo Islamskie...* s. 11–12.

³⁷ *Państwo Islamskie z własnymi monetami. „Przeciwko satanistycznemu systemowi”*, <https://tvn24.pl/biznes/ze-swiate/panstwo-islamskie-wypuszcza-islamskie-dinara-ra554643-4457875> [dostęp: 6.05.2022].

³⁸ *Nowa teoria na temat wybuchu wojny w Libii*, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/nowa-teoria-na-temat-wybuchu-wojny-w-libii/gsqg2> [dostęp: 7.05.2022].

sjomatom systemu światowego objawi się również w otwartym parciu do konfliktu. Dla islamistów marzeniem było bezpośrednie przybycie „krzyżowców” i stanięcie przeciwko nim do bezpośredniej walki. Zabity w nalocie rzecznik ISIS Abu Muhammed Al Adnani w jednym ze swoich przemówień zachęcał: „Przyjdźcie do nas, czekamy na was. Umrzemy męczeńską śmiercią. Wasza śmierć zakończy się piekłem. Wiemy, że zwyciężymy. Nawet, jeśli nie my, to zwyciężą nasze wnuki, lub prawnuki”³⁹. Koalicja do walki z Państwem Islamskim nie wysłała swoich żołnierzy do bezpośredniej walki na ziemi posługując się kurdyjskimi i szyickimi oddziałami proxy.

Państwo Islamskie nawoływało również do zaprzestania emigracji na Zachód i do powrotu na ziemię islamu. „Syryjczycy i Libijczycy uciekający do Europy popełniają grzech, wystawiając swoje dzieci na wpływy ateizmu, narkotyków, alkoholu i permisywizm seksualny - ostrzegął magazyn wydawany przez Państwo Islamskie. Zdaniem islamistów, dzieciom imigrantów grozi zatracenie tożsamości religijnej i kulturowej”⁴⁰. Kłóci się to z funkcjonującą w prawicowych mediach narracją o „ISIS dążącej do podboju Zachodu razem z falą emigrantów”.

System międzynarodowy zorganizował dwie koalicje przeciw ISIS rosyjską i amerykańską. Obie miały możliwość działania bez większych ograniczeń militarnych. Prawa człowieka nie obowiązywały w stosunku do zwolenników ISIS. Dlaczego? Zgodnie z dominującym światowym przekazem to nie byli ludzie tylko bestie. Dehumanizacja nastąpiła na wyraźne życzenia zawarte w głównych tezach propagandy ISIS. Obie strony ustawiły się na dokładnie takich pozycjach, na jakich ustawić się chciały. Porażki na wielu frontach, brak możliwości wygrania wzmagali tylko w propagandzie dżihadystów wątki eschatologiczne, zakładające, że

³⁹ J. Todenhöfer, *ISIS od środka...*, op.cit. s.115.

⁴⁰ *Państwo Islamskie o uchodźcach: ryzykują życie i dusze swoich dzieci w podróży do krzyżowców*, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/panstwo-islamskie-potepia-uchodzcow-za-zabieranie-dzieci-do-europy,576121.html> [dostęp: 8.05.2022].

są oni „zwycięzcami”, bo prawdziwe zwycięstwo jest po śmierci. Śmierć w walce z systemem niewierzących (kuffar) miała być darem i czystą możliwością zbawienia bez względu na polityczne konsekwencje.

KONKLUZJE

Wysoką skuteczność działań militarnych prowadzonych w pewnym momencie praktycznie na sześciu frontach Syrii i Iraku zawdzięcza Państwo Islamskie hybrydowej taktyce łączącej apokaliptyzm z pragmatyzmem, działań *inghimazi* (straceńcze oddziały)⁴¹, *istishahadi*, czyli męczeńskich operacji terrorystycznych, konwencjonalnych działań wojennych i operacji partyzanckich. Islamiści nie czytają ateisty Konrada Lorenza, ale chyba to samo co on mają na myśli w kwestii hipokryzji systemu światowego. Lorenz podjął się zadania wyjaśnienia skali i wyjątkowości masakr, do których doprowadzają ludzie. W książce „Tak zwane zło” wskazał na główną motywację rozwoju „sztuki wojennej”, której także dziś końca nie widać. Lorenz zauważył, że gdyby jakiś myśliwy miał zabić np. zająca, miałby problem ze zrobieniem tego gołymi rękoma czy przy użyciu zębów. A co dopiero z zabiciem drugiego człowieka. W toku dziejów pojawiła się potrzeba broni działających na odległość.

Powstanie tego rodzaju technologii, poczynawszy od łuków i włóczni, sprawiło, że zabójstwo stało się zjawiskiem abstrakcyjnym. W takim przypadku rozerwane wnętrza przeciwnika, jego krew i ból nie są w ogóle postrzegane. Stanowią znacznie mniejszy problem emocjonalny dla zabójcy, który nie odczuwa psychicznych oporów. Zrzucenie bomby na miasto jest postrzegane w kategoriach ilościowych, mierzalnej ilości ofiar, a nie niemierzalnego cierpienia. Tylko broń, pocisk zapewniający

⁴¹ *Inghimasi – terroryści nowej ery. W kręgach dżihadu mają większy szacunek niż zamachowcy-samobójcy*, <https://wiadomosci.wp.pl/inghimasi-terrorysci-nowej-ery-w-kręgach-dzihadu-maja-wiekszy-szacunek-niz-zamachowcy-samobojcy-6064902885814913a> [dostęp: 6.05.2022].

oddalenie fizyczne napastnika od ofiary pozwala na wojenną rzeź. Jeden dzień masowych bombardowań miast przynosił nieraz więcej ofiar niż wszyscy terroryści w historii. Faktem jest, że większość ofiar wojen w Syrii i Iraku to ofiary nalotów. Państwo Islamskie nie miało samolotów. Walka z obłudą i hipokryzją była zapewne jednym ze źródeł determinacji dżihadystów. Gdyby nie było tej obłudy i podwójnych standardów prawdopodobnie nie mieliby takiego uzasadnienia dla swojej ekspansji i zbrodni. Czy jednak dałoby się ich bez operacji militarnej pokonać? Być może nie byłoby kogo pokonywać, o czym pewnie nigdy się nie dowiemy. W konsekwencji na uniknięcie ruin i wykańczającej wojny nie było szans, w sytuacji gdy obie strony ISIS i system międzynarodowy jej chciały.

Używając heglowskiego terminu „rozumu historii” można pokusić się o tezę, że „powołał on do istnienia” Państwo Islamskie po to, by pokazać nam wszystkim, czym jest jedność systemu światowego, mimo jego wewnętrznych sprzeczności i kim byli jego główni wrogowie w drugiej dekadzie dwudziestego pierwszego wieku.

BIBLIOGRAFIA

- Calvert John (2000), *The World is an Undutiful Boy! Sayyid Qutb's American Experience*, [w:] *Islam and Christian-Muslim Relations*, vol. 11, nr. 1, Curfax Publishing Company, s. 87–103. <https://doi.org/10.1080/095964100111535>
- Chorośnicki Michał (2015), *Państwo Islamskie Efemeryda czy trwałe trend?* [w:] *Krakowskie Studia Międzynarodowe*, s. 39–46.
- Fyderek Łukasz (2011), *Technokraci i pretorianie w reżimie politycznym Syrii*, Kraków: Księgarnia Akademicka.
- Hall Benjamin (2015), *ISIS, Państwo Islamskie, Brutalne Początki Armii Terrorystów*, Warszawa: Warszawskie Wydawnictwo Literackie Muza SA.
- Hegel Georg Wilhelm Friedrich (2002), *Fenomenologia Ducha*, Warszawa: Fundacja „Aletheia”.
- Igualada Carlos, Yagüe Javier (2021), *The Use of Bay'ah by the Main Salafi-Jihadist Groups*, [w:] *Perspectives on Terrorism*, vol. 15, nr. 1, s. 39–48.
- Moubayed Sami (2006), *Steel & Silk. Men and Women who shaped Syria 1900–2000*, Seattle: Cune Press.
- Todenhöfer Jürgen (2016), *ISIS od środka, 10 dni w Państwie Islamskim*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Tomasiewicz Jarosław (2015), *Jedność – wolność – socjalizm. Jak socjaliści arabscy tworzyli naród*, [w:] *Nowy Obywatel* 17(68), s. 100.
- Tomasiewicz Jarosław (2000), *Terroryzm na tle przemocy politycznej, zarys encyklopedyczny*, Katowice: Apis.
- Wallerstein Immanuel (2007), *Analiza Systemów-światów*, Warszawa: Dialog.

NETOGRAFIA

- Al-Khoei Hayder „Syria: the view from Iraq” : https://ecfr.eu/article/commentary_syria_the_view_from_iraq136/ [dostęp: 25.04.2022].
- Al-Mughrabi Nidal „Israel bombs Gaza sites after rocket attack claimed by Islamic State sympathizer” : <https://news.yahoo.com/israel-raids->

gaza-islamic-state-sympathizer-claims-rocket-002021391.html?gucounter=1 [dostęp: 3.05.2022].

Baram Amatzia „From Militant Secularism to Islamism: The Iraqi Ba’th Regime 1968–200” : <https://web.archive.org/web/20150722184035/http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/From%20Militant%20Secularism%20to%20Islamism.pdf> [dostęp: 21.04.2022].

„Bulldozing the Border Between Iraq and Syria The Islamic State Part 5” : <https://www.youtube.com/watch?v=cYIXNmQe4cs> [dostęp: 30.04.2022].

„Camp Bucca Joint Operations Base in Umm Qasr, Iraq” : <https://militarybases.com/overseas/iraq/camp-bucca/> [dostęp: 22.04.2022].

Czulda Robert „ Hamas a Państwo Islamskie: W stronę sojuszu czy wojny”? : <https://defence24.pl/sily-zbrojne/hamas-a-panstwo-islamskie-w-strone-sojuszu-czy-wojny> [dostęp: 5.05.2022].

„Czy jakakolwiek wiara może całkiem wykluczać racjonalizm”? : <https://www.mpolska24.pl/post/10102/czy-jakakolwiek-wiara-moze-calkiem-wykluczac-racjonalizm-> [dostęp: 6.05.2022].

Engdahl William „Salafizm + CIA = skuteczna destabilizacja Rosji i Bliskiego Wschodu” : <https://www.voltairenet.org/article182108.html> [dostęp: 21.04.2022].

Falkowski Maciej „Państwo Islamskie na Kaukazie – cui bono”? : <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2015-01-14/panstwo-islamskie-na-kaukazie-cui-bono> [dostęp: 5.05.2022].

„Frenchmen burn passports in IS video” : <https://www.youtube.com/watch?v=mQAP-YtQfC8> [dostęp: 30.04.2022].

Fryzeł Tadeusz „Baasizm- polityczna doktryna Socjalistycznej Partii Odrodzenia Arabskiego (Baas)” : <http://web.archive.org/web/20110814142055/trzeciswiat.wordpress.com/2011/04/09/baasizm-baas/> [dostęp: 21.04.2022].

Gajda Jakub „Wojna z Kalifatem: dylematy relacji USA i Iranu” : <https://fae.pl/faepolicypaperwojnazkalifatemusairan.pdf> [dostęp: 7.05.2022].

- Hassan Hassan „The True Origins of ISIS” : <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2018/11/isis-origins-anbari-zarqawi/577030/> [dostęp: 28.04.2022].
- „Inghimasi - terroryści nowej ery. W kręgach dżihadu mają większy szacunek niż zamachowcy-samobójcy” : <https://wiadomosci.wp.pl/inghimasi-terrorysci-nowej-ery-w-kręgach-dzihadu-maja-wiekszy-szacunek-niz-zamachowcy-samobojcy-6064902885814913a> [dostęp: 6.05.2022].
- „ISIS captured 2,300 Humvee armoured vehicles from Iraqi forces in Mosul” : <https://www.theguardian.com/world/2015/jun/01/isis-captured-2300-humvee-armoured-vehicles-from-iraqi-forces-in-mosul> [dostęp: 7.05.2022].
- „Izrael – Kurdystan: Nowy Sojusz Na Bliskim Wschodzie” : <https://pl.wv2facts.net/9521-israel-kurdistan-a-new-middle-eastern-alliance.html> [dostęp: 4.05.2022].
- „Kissinger: Pozwólcie Rosji zniszczyć ISIS” : <https://kresy.pl/wydarzenia/kissinger-pozwolicie-rosji-zniszczyc-isis/> [dostęp: 25.04.2022].
- Lister Charles „Islamic State Senior Leadership, Who is Who” : https://web.archive.org/web/20150205071639/http://www.brookings.edu/~media/Research/Files/Reports/2014/11/profiling%20islamic%20state%20lister/en_whos_who.pdf [dostęp: 28.04.2022].
- „Nowa teoria na temat wybuchu wojny w Libii” : <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/nowa-teoria-na-temat-wybuchu-wojny-w-libii/gsqg2> [dostęp: 7.05.2022].
- „Państwo Islamskie o uchodźcach: ryzykują życie i dusze swoich dzieci w podróży do krzyżowców” : <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/panstwo-islamskie-potepia-uchodzcow-za-zabieranie-dzieci-do-euro-py,576121.html> [dostęp: 8.05.2022].
- „Państwo Islamskie z własnymi monetami. «Przeciwko satanistycznemu systemowi»” : <https://tvn24.pl/biznes/ze-swiata/panstwo-islamskie-wypuszcza-islamskie-dinary-ra554643-4457875> [dostęp: 6.05.2022].
- „Putin nie widit priamoi ugrozy ot terroristow «Islamskowo Gasudarstwa» dla Rasii” : <https://tass.ru/politika/1908772?fbclid=IwAR3988ThC71S>

jKMKt5GtGKemsOxRfgOlg5Lpw9Xk51SIhheYbxX5Qljdpo&utm_source=facebook.com&utm_medium=referral&utm_campaign=facebook.com&utm_referrer=facebook.com [dostęp: 26.04.2022].

Randolpf Eric „IS has built near-impregnable base and mass appeal: new book” : <https://news.yahoo.com/built-near-impregnable-mass-appeal-book-155052600.html> [dostęp: 27.04.2022].

Reuter Christoph „Secret Files Reveal the Structure of Islamic State” : <https://www.spiegel.de/international/world/islamic-state-files-show-structure-of-islamist-terror-group-a-1029274.html> [dostęp: 29.04.2022].

Rogers Paul „Dlaczego Państwo Islamskie jest takie prężne” ? : <http://wolnemedi.net/polityka/dlaczego-panstwo-islamskie-jest-takie-prezne/> [dostęp: 25.04.2022]

Rybińska Aleksandra „Cel Państwa Islamskiego” : <https://teologiapolityczna.pl/aleksandra-rybinska-panstwo-islamskie-jest-czys-wiecej-niz-zwykla-organizacja-terrorystyczna-geopolityka-> [dostęp: 3.05.2022].

„Saudi guards killed in attack on Iraq border” : <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-30680099> [dostęp: 2.05.2022].

„Skazał Saddama Husajna na śmierć. Zabili go iraccy islamiści” : <https://wiadomosci.dziennik.pl/swiat/artykuly/462639,iraccy-rebelianci-zabili-sedziego-ktory-skazal-saddama-husajna-na-smierc.html> [dostęp: 1.05.2022].

„Sojusz Baszara al-Asada i ISIS? Dziennikarz z USA twierdzi, że obie strony współpracują od lat i zaczną naprawdę walczyć dopiero, gdy znikną ostatnie umiarkowane siły” : <https://wiadomosci.wp.pl/sojusz-baszara-al-asada-i-isis-dziennikarz-z-usa-twierdzi-ze-obie-strony-wspolpracuja-od-lat-i-zaczna-naprawde-walczyc-dopiero-gdy-znikna-ostatnie-umiarkowane-sily-6066660008408193a> [dostęp: 6.05.2022].

Szewko Wojciech „Historia islamskiego terroru” : <https://polityko.com/2015/07/23/wojciech-szewko-historia-islamskiego-terroru/> [dostęp: 5.05.2022].

Szewko Wojciech „Państwo Islamskie jest jak bolszewicy - eksportuje rewolucję” : <http://www.mpolska24.pl/post/7809/wojciech-szewko->

panstwo-islamskie-jest-jak-bolszewicy-eksportuje-rewolucje [dostęp: 1.05.2022].

Szewko Wojciech „Ustrój kalifatu ISIS” : <https://www.mpolska24.pl/post/6913/ustroj-kalifatu-isis> [dostęp: 5.05.2022].

Wudarski Szymon „Ansar al-Islam fi Kurdistan” : <http://web.archive.org/web/20111028151124/http://www.terroryzm.com/ansar-al-islam-fi-kurdistan/> [dostęp: 22.04.2022].

„Zamach na meczet w Arabii Saudyjskiej. Do ataku przyznało się Państwo Islamskie” : <https://www.tvp.info/21114223/arabia-saudyjska-zamach-bombowy-w-meczecie-zginelo-co-najmniej-13-osob?fbclid=IwAR-0gAHOvRz4UpAJ-IoOHX7zq44WYLRx97FUMwVsf6VEaISpi7a-U9C0jSbm8> [dostęp: 2.05.2022].